

8

Ehdokkaiden kokemukset vaalihäirinnästä

Veikko Isotalo & Hanna Wass

Johdanto

Vaalien aikainen poliittisiin ehdokkaisiin ja puolueisiin kohdistunut häirintä on yleistynyt viimeisen vuosikymmenen aikana ympäri maailmaa. Vaalihäirintä voi saada ajasta, paikasta ja vaalikontekstista riippuen hyvin erilaisia ilmenemismuotoja vaihdellen äänestäjärekisterien hakkeroinnista, äänten manipuloinnista ja kyberhyökkäyksistä trollaamiseen ja valeutisten levittämiseen sekä ehdokkaisiin suoraan kohdistuvaan fyysiseen tai psyykkiseen pelotteluun (esim. Garnett & Zavadskaya, 2017). Perinteisesti vaalihäirinnän on nähty rajoittuvan rauhanomaisiin keinoihin erotuksena poliittisesta väkivallasta (Birch et al., 2020). Rajanveto vaalihäirinnän ja poliittisen väkivallan välillä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen. Lisäksi vaalihäirintää on usein vaikea tunnistaa sen hybridimäisen olemuksen vuoksi (Giannopoulos et al., 2021). Häirinnän muodoista riippumatta sen päämäärä on yleensä sama: tuottaa järjestelmällistä haittaa vaaliprosessin eri vaiheisiin ja asettaa siten vaalien koskemattomuus ja luotettavuus vaakalaudalle.

Vaalihäirinnällä voi olla vakavia seurauksia niin äänestäjille kuin ehdokkaille. Erilainen pelottelu, uhkailu ja häiriökäyttäytyminen, joita ehdokkaat joutuvat kampanjoissaan nykyisin kohtaamaan erityisesti sosiaalisen median alustoilla (Akhtar & Morrison, 2019; Gorrell et al., 2018, 2020; Southern & Harmer, 2021), voivat nostaa kynnystä asettua ehdolle, kun politiikan ammatti alkaa vaikuttavaa vastenmieliseltä tai suoranaisten vaaralliselta uravalinnalta. Mahdollisen häirinnän vuok-

si vetäytymisen riski on usein erityisen suuri maahanmuuttotaukautaisilla tai muita vähemmistöjä edustavilla ehdokkailla, mikä kaventaa yhdenvertaisen poliittisen edustuksen edellytyksiä. Häirintä saattaa saada myös äänestäjät takajaloilleen poliittikan näyttäytyessä sekasortoiselta toimintakentältä, johon liittyy monenlaisia väärinkäytösepäilyjä ja syytöksiä. Vakavimmillaan vaalihäirintä ei ainoastaan nakerra äänestäjien luottamusta vaalien rehellisyyteen, vaan se voi myös kylvää laajempaa tyytymättömyyttä demokratian toimivuuteen (Norris, 2019). Yhdysvaltojen vuoden 2020 presidentinvaalit hävinneen Donald Trumpin kannustama ja hänen kannattajiensa toteuttama USA:n kongressin valtaus loppiaisenä 2021 merkitsi tältä osin tiettyä kulminaatiopistettä. Pyrkimys estää presidentinvaalien valitsijamieskokouksen tulosten vahvistaminen ”varastettujen vaalien” jäljiltä rikkoi vaalien yhtä keskeistä periaatetta, eli vaalituloksen hyväksymistä omista poliittisista tavoitteista riippumatta (Foa & Mounk, 2016, s. 15).

Suomalaiselle puoluekentälle ominainen jatkuvuus, konsensuaalinen päätöksenteko ja käsitys jaetuista eduista (Wass et al., 2024) ovat edistäneet maltillista ja tasa-arvoista poliittista kulttuuria (Karvonen, 2014), johon liittyy vahva sitoutuminen vaalikampanjoinnin rehellisyyteen ja hyviin tapoihin. Tätä heijastaa Suomen sijoittuminen ensimmäiseksi vaalien koskemattomuutta vuonna 2022 tarkastelleessa 169 valtion vertailussa (Garnett et al., 2023). Vastaavasti 90 prosenttia vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimuksen (von Schoultz & Strandberg, 2024) vastaajista katsoi, että vaalit käytiin rehellisesti. Toisaalta Suomessakin on jo ilmennyt useita esimerkkejä ehdokkaihin kohdistetuista hyökkäyksistä mukaan lukien väärinnettyjen videoiden levittäminen (Wass et al., 2020a). Tästä voi seurata, että niin ehdokkaat kuin äänestäjät tunnistavat nykyisin herkemmin erilaisia vaalihäirinnän muotoja verrattuna vuoden 2019 vaaleihin, jolloin aihetta tutkittiin Suomessa ensimmäistä kertaa eduskuntavaalien yhteydessä (Isotalo & Wass, 2024; Wass et al., 2020a, 2020b).

Tutkimme tässä luvussa ehdokkaiden kokemuksia *Eduskuntavaaliehtokkaat* 2023 -kyselytutkimuksen pohjalta. Tarkastelemme ensin suhtautumista häirintään ja eri häirintämuotoja koskevien havaintojen ja kokemusten yleisyyttä. Toiseksi tutkimme, kohtaavatko tietyt ryhmät, kuten naiset, nuoret, syrjityt vähemmistötaustaiset tai entuudestaan tunnetut ehdokkaat (vrt. Collignon & Rüdiger, 2020, 2021; Wagner, 2022) muita enemmän vaalihäirintää. Kolmanneksi olemme kiinnostuneita vaalihäirinnän yhteydestä ehdokkaiden näkemyksiin vaalikampanjoinnin turvallisuudesta ja valmiuksiin rakentaa aktiivista vaalikampanjaa. Suomi muodostaa tasa-arvoisen poliittisen kulttuurinsa, demokratian laajan kannatuksen (Rapeli & Strandberg, 2024), korkean poliittisen ja sosiaalisen luottamuksensa (Bäck et al., 2024) ja varsin yhtenäisen äänestäjäkuntansa perusteella eräänlaisen happotestin vaalihäirinnälle: Suomessa tehdyt havainnot indikoivat ongelman olevan vielä vakavampi monessa muussa liberaalissa demokratiassa.

Vaalihäirintä vaalikampanjoinnin osana

Vaalihäirintä on yksi ulottuvuus hybridiuhkien laajassa kirjossa (Giannopoulos et al., 2021). Se voidaan määritellä käyttämiensä keinojen pohjalta (väkivallattomaksi) turvallisuusriskiksi, jolle on ominaista toimijoiden, muotojen ja alustojen moninaisuus. Vaalihäirinnän keskeinen päämäärä on aiheuttaa laajamittaista hämmennystä ja epäluottamusta vaali-instituution toimivuutta kohtaan ja vähentää siten kansalaisten halukkuutta asettua ehdolle vaaleissa, osallistua vaalikampanjointiin ja ylipäänsä äänestää. Toinen ydintavoite on heikentää yhtenäisyyttä ja solidaarisuuden tunnetta eri yhteiskuntaryhmien välillä sekä kansallisella että ylikansallisella tasolla korostamalla olemassa olevia jakolinjoja ja pyrkii kiistoja kylvämällä muodostamaan uusia repeytymiä (esim. Fernquist et al., 2020). Kolmas ydintavoite on vaikuttaa vaalien lopputulokseen. Häirinnällä voidaan tehdä merkittävää haittaa joko yksittäisille tai jotakin väestöryhmää edustaville ehdokkaille tai koko puolueelle. Näin vaalihäirintä saattaa edistää tai suojella tiettyjä intressejä poliittisessa päätöksenteossa.

Häirintää voivat tehdä niin valtiot kuin valtiosta riippumattomat toimijat. Kansallisvaltiot ovat usein tehokkaimpia häirintäyrityksissään (Mohan & Wall, 2019), mutta myös ääri liikkeit ja yksittäiset kansalaiset voivat olla toiminnan takana. Häirinnän muodot ovat usein moninaisia ulottuen (kyber)teknisistä (kyber)psykologisiin keinoihin. Näistä ensin mainittu viittaa konkreettiseen vahingoittamisyrittäykseen, kuten tietojärjestelmiin murtautumiseen ja sisällön vuotamiseen yleisölle, kun taas jälkimmäinen sisältää hienovaraisempia tapoja vaikuttaa äänestäjien asenteisiin ja käyttäytymiseen (esim. Rugge, 2018). Usein nämä kaksi muotoa myös yhdistyvät toisiinsa. Häirintää voi ilmetä fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössä, ja se voi tapahtua ihmisten välisessä sanallisessa tai muussa vuorovaikutuksessa, mutta myös tekoälyn avustuksella.

Ehdokkasiin kohdistuva vaalihäirintä toimii usean eri mekanismin kautta. Yksi tavoite on lamaannuttaa ehdokkaiden kyky ja motivaatio käydä aktiivista vaalikampanjaa. Arvioidessaan vaaleihin mukaan lähtemisen etuja ja haittoja ehdokkaat puntaroivat monenlaisia seikkoja. Näistä yksi keskeinen liittyy häirinnän riskiin ja sen seurauksiin etenkin maineenhallinnan kannalta nykyisessä hybridissä mediaympäristössä (vrt. Laaksonen, 2017). Esimerkiksi perusteettomien huhujen, syytösten tai väärennetyjen videoiden kohteeksi joutuminen voi vahingoittaa pysyvästi ehdokkaaseen liitettyjä mielikuvia ja käsityksiä tämän luotettavuudesta myös politiikan ulkopuolisilla areenoilla. Toinen harkintaa vaativa asia on kampanjoiden turvallisuus. Digitaalinen kampanjointiympäristö avaa erilaisia väyliä tietoturvarikoille. Sekä puolueet että ehdokkaat voivat joutua hakkeroinnin kohteeksi, minkä vaikutuksia voidaan tehostaa edelleen jakamalla tietoa sosiaalisen median tilien kautta, kuten Ranskan vuoden 2019 presidentinvaaleissa tapahtui (Vilmer, 2019). Kolmas kysymys liittyy itse äänestysprosessiin ja ääntenlaskentaa kohtaan tunnettuun luottamukseen. Mikäli vaalien manipulointi vaikuttaa mahdolliselta tai jopa todennäköiseltä, kampanjointi saattaa tuntua ajan ja vaivan haaskaamiselta.

Vaikka vaalihäirinnän uhka on haitallista kaikille ehdokkaille, tietyt ryhmät ovat sen osalta erityisen haavoittuvaisia. Isossa-Britanniassa tehdyt tutkimukset osoittavat, että ehdokkaan näkyvyys riippuu paljon hänen taustastaan, mikä lisää naisten, nuorten ja entuudestaan tunnettujen ehdokkaiden todennäköisyyttä joutua häirinnän ja pelottelun kohteiksi (Collignon & Rüdiger, 2020, 2021). Myös ehdokkaan edustamalla puolueella huomattiin olevan merkitystä konservatiivien ehdokkaiden kohdatessa muita enemmän häirintää. Nämä havainnot viittaavat siihen, että häirintä ei kohdistu ainoastaan marginaaliin kuuluviin ehdokkaisiin, vaan tähtäimessä ovat pikemminkin henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, valta-asemansa tai vaalikilpailussa menestymisen osalta muista erottuvat ehdokkaat. Tämä voi vain korostua suomalaisessa avoimen listavaalin mallissa, jossa ehdokkaat ovat näkyvässä roolissa ja monen äänestäjän valinta kohdistuu ensisijaisesti ehdokkaaseen eikä niinkään tämän edustamaan puolueeseen (Isotalo & von Schoultz, 2024). Ehdokkaat, jotka itse ovat taipuvaisempia kokemaan häirintää, ovat todennäköisesti myös herkempiä havaitsemaan sitä muidenkin kohdalla ja nostamaan ongelmaa esiin.

Tutkimusasetelma

Analyysimme pohjautuvat vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaille lähetettyyn kyselyyn (n=483, vastausprosentti 19,9 %), jossa ehdokkailta tiedusteltiin kattavasti vaalihäirintään liittyviä asenteita, häirinnän yleisyyttä ja häirinnän mahdollisia seurauksia. Lähes kaikki kyselyyn osallistuneet ehdokkaat vastasivat kaikkiin vaalihäirintää koskeviin kysymyksiin. Käytämme analyyseissa painomuuttujia, jotka soveltuvat kyselyaineiston vastaamaan kaikkia vaaleissa ehdolla olleita ehdokkaita sukupuolen, iän, koulutuksen, vaalipiirin, äidinkielen, puolueen ja valintatiedon perusteella.

Vaalihäirintään liittyviä asenteita mitataan kolmella *Likert*-asteikollisella väittämällä (täysin eri mieltä, joihinkin eri mieltä, en samaa enkä eri mieltä, joihinkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä). Ehdokkaiden kokemuksia vaalihäirinnästä mitataan 11 vaalihäirinnän muodon kautta. Lisäksi ehdokkaat saattoivat nimetä jonkin muun kohtaamansa häirinnän muodon, mitä ei kuitenkaan otettu mukaan tämän luvun analyyseihin. Kysytyt häirintämuodot ovat osittain samoja kuin edellisten eduskuntavaalien vastaavassa tarkastelussa (ks. Wass et al., 2020b), mutta osa on uusia. Uusien häirintämuotojen lisäksi ehdokkaat pystyivät vastaamaan kysymyksiin aiempaa hienojakoisemmin, sillä heille tarjottiin mahdollisuus erottaa yleisesti havaitsemansa vaalihäirintä suoraan itseensä kohdistuneesta häirinnästä. Ehdokkaita pyydettiin myös arvioimaan häirinnän vaikuttavuutta.

Analysoimme vaalihäirinnän monikanavaisuutta muodostamalla summuuttujan, jossa laskettiin yhteen ehdokkaaseen itseensä kohdistuneet häirinnän eri muodot. Lisäksi muodostimme kategorisen muuttujan, joka huomioi voimakaimman ehdokkaaseen kohdistuneen vaalihäirinnän intensiteetin. Pyrimme näin muodostamaan mahdollisimman tasapainoisen mittarin: pelkkä häirinnän moni-

kanavaisuus ei välttämättä anna todellista kuvaa häirinnän merkittävydestä, sillä yksikin vakava häirintämuoto voi olla seurauksiltaan laajamittainen ja kauaskantoinen. Lisäksi muodostimme dikotomisen muuttujan, jolla mitataan, onko ehdokas joutunut ainakin yhden vaalihäirinnän muodon kohteeksi.

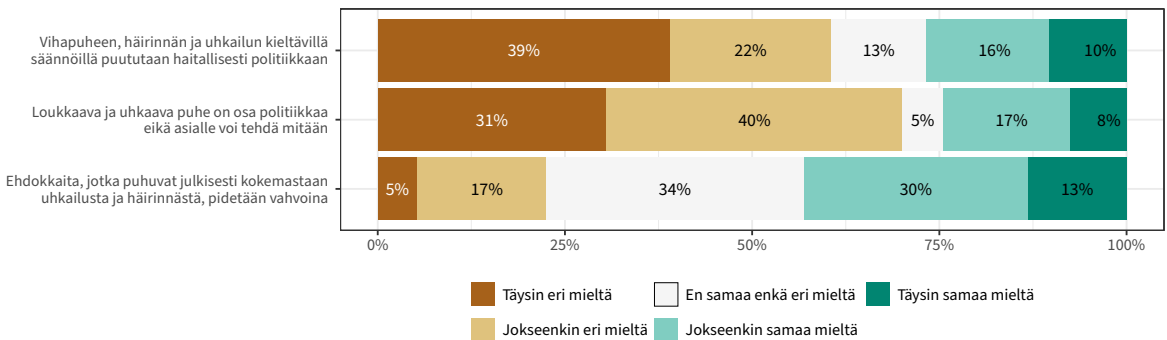
Tarkastelemme vaalihäirinnän kohdentumista neljän eri muuttujan kautta: 1) ikä, 2) sukupuoli, 3) poliittinen kokemus ja 4) kuuluminen syrjittyyn vähemmistöryhmään. Määrittelimme poliittisen kokemuksen ehdokkaan vaalienaikaisten luottamustehtävien pohjalta (kansanedustaja, aluevaltuutettu, kunnanvaltuutettu tai ei mitään näistä). Tähän luokitteluun vaaditut tiedot ovat peräisin oikeusministeriön vaalien tulosaineistoista. Kun ehdokkaalla oli useampi luottamustehtävä samanaikaisesti, luokittelimme ne hierarkkisessa järjestyksessä vain yhteen ryhmään (kansanedustaja > aluevaltuutettu > kunnanvaltuutettu). Ehdokkaiden sukupuoli- ja ikätiedot pohjautuvat oikeusministeriön ehdokasaineistoon. Kyselyaineiston yhdistäminen oikeusministeriön rekisteripohjaisiin aineistoihin tehtiin vain niille ehdokkaille, jotka olivat myöntäneet luvan aineistojen yhdistämiseen.

Ehdokkailta tiedusteltiin lisäksi kuulumista syrjityssä asemassa olevaan ryhmään Suomessa. Mikäli ehdokas vastasi myönteisesti, kysyttiin seuraavaksi syrjintäperusteita. Näin muodostetuista ryhmistä valittiin seuraavat: uskonto (1,8 prosenttia ehdokkaista), seksuaalinen suuntautuminen (4,7 prosenttia), etninen tausta (3,2 prosenttia), vammaisuus (2,4 prosenttia). Lisäksi lisättiin kategoriat ”ei syrjitty” (84,2 prosenttia) ja jos ehdokas kuului useampaan syrjittyyn ryhmään ”usea tekijä” (3,7 prosenttia).

Vaalihäirinnän seuraukset yhdistettiin kampanjoinnin aikana koettuun turvallisuuden ja turvattomuuden tunteeseen. Tämä muuttuja oli mitattu asteikolla 0–10 (ks. liitekuvio 8A1). Lisäksi ehdokkailta tiedusteltiin, olivatko he 1) vähentäneet osallistumisia julkisiin vaalitilaisuuksiin, 2) vähentäneet katukampanjointia tai välttäneet tietyillä alueilla kampanjointia sekä 3) vähentäneet sosiaalisen median käyttöä kampanjoinnissa. Nämä kysymykset muodostettiin Collignonin ja Rüdigin (2021) aiemman tutkimuksen pohjalta. Lopuksi yhdistämme analyysissa häirinnän seuraukset kohdatun häirinnän vakavuuteen.

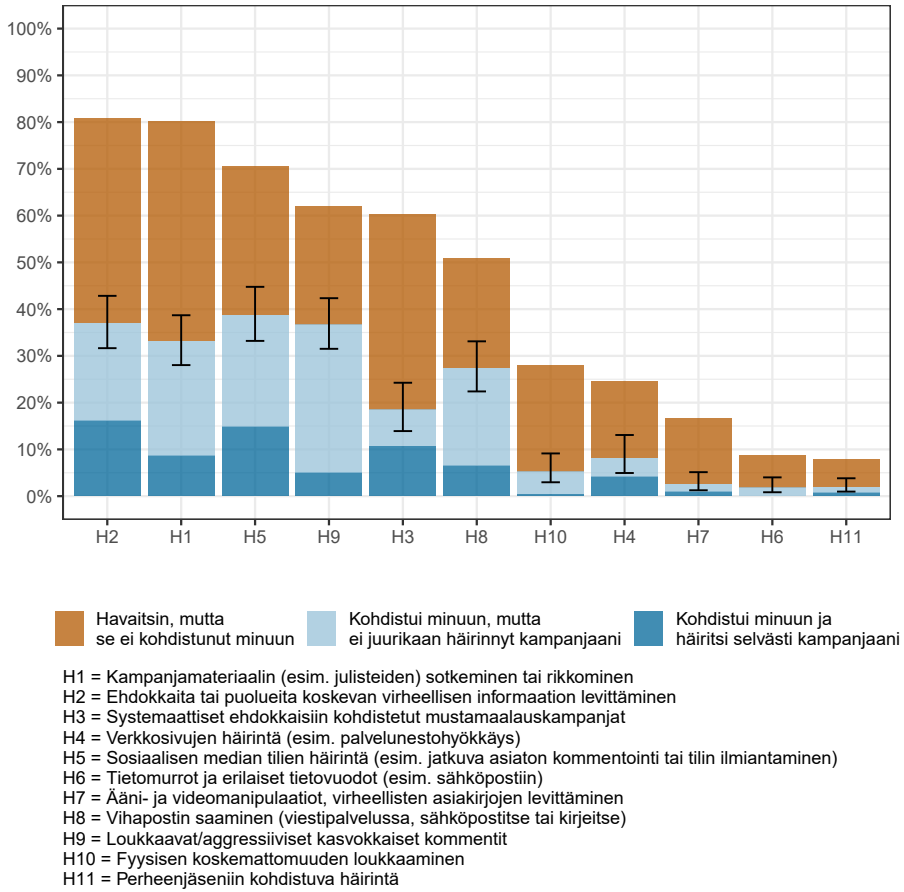
Tulokset

Tarkastelemme ensin ehdokkaiden yleistä asenneilmapiiriä häirintää kohtaan. Päällimmäinen havainto on, että ehdokkaat eivät koe voimattomuutta vaalihäirinnän edessä vaan katsovat laajasti, että vihapuheen, häirinnän ja uhkailun kieltäminen sääntelyllä ei olisi ainakaan haitaksi (kuvio 8.1). Tätä mieltä ovat erityisesti vasemmistoliiton ja vihreiden ehdokkaat, kun taas perussuomalaiset suhtautuvat sääntelyyn kriittisemmin (liitekuvio 8A2). Yli kaksi kolmasosaa ehdokkaista (71 prosenttia) ei koe loukkaavan puheen kuuluvan osaksi politiikkaa, eikä väittämä saa selvää kannatusta minkään puolueen keskuudessa (liitekuvio 8A3). Huomattava osa vastaajista (43 prosenttia) katsoo häirintäkokemusten esiin tuomisen julkisuudessa olevan ainakin mielikuvatasolla rohkeuden osoitus. Tästä eri puolueiden ehdokkaat ovat myös varsin yksimielisiä keskenään (liitekuvio 8A4).

Kuvio 8.1. Ehdokkaiden vaalihäirintää koskevat asenteet (%).

Kuviossa 8.2 on tarkasteltu eri häirintätyyppien esiintymistä sekä yleisesti että ehdokkaaseen itseensä kohdistuvana. Yleisiä havaintoja tehtiin eniten ehdokkaita tai puolueita koskevan virheellisen tiedon levittämisestä, kampanjamateriaaliin kohdistetusta ilkeistä ja sosiaalisen median tilien häirinnästä. Kasvokkain esitetyt loukkaavat tai aggressiiviset kommentit olivat yleisin itse koettu häirintämuoto, jota ulkopuolisten voi olla vaikea huomata. Niiden ja vihapostin ei kuitenkaan koettu juurikaan haittaavan kampanjointia, jota uhkasi eniten virheellisen tiedon levittäminen ja sosiaalisen median tilien häirintä. Huomionarvoista on myös, että joka viidennellä ehdokkaalla oli havaintoja fyysisen koskemattomuuden loukkauksesta, vaikka se harvoin kohdistuikin ehdokkaaseen itseensä. Perheenjäseniin kohdistuva häirintä oli sen sijaan varsin harvinaista.

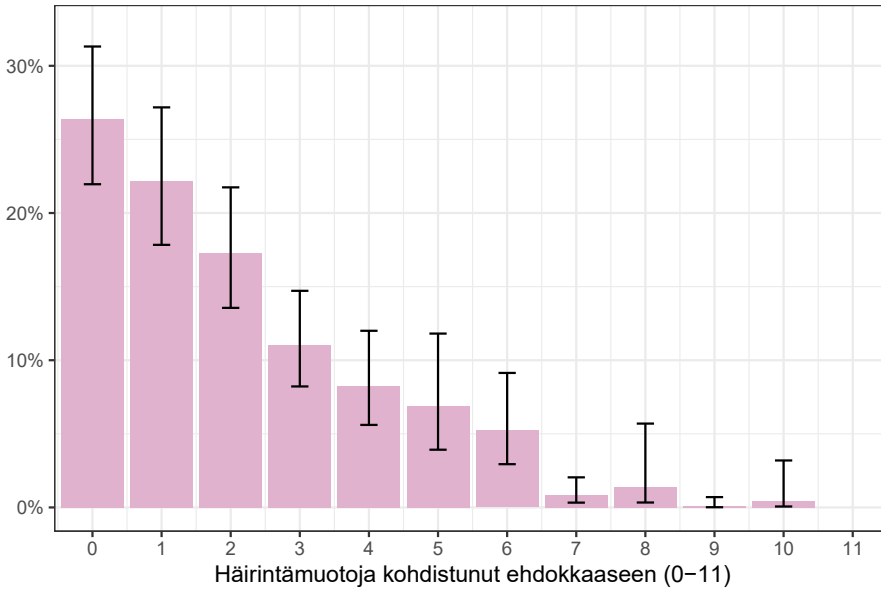

Kuvio 8.2. Ehdokkaisiin kohdistunut ja havainnoima vaalihäirintä eri häirintätyyppien mukaan. 95 prosentin luottamusväli on laskettu itseen kohdistuneen häirinnän osuudelle.

Taulukko 8.1. Osuus ehdokkaista (%), jotka kohtasivat vaalikampanjan aikana vähintään yhden itseensä kohdistuvan vaalihäirinnän muodon. Alaraja ja yläraja osoittavat 95 prosentin luottamusvälin lasketulle osuudelle.

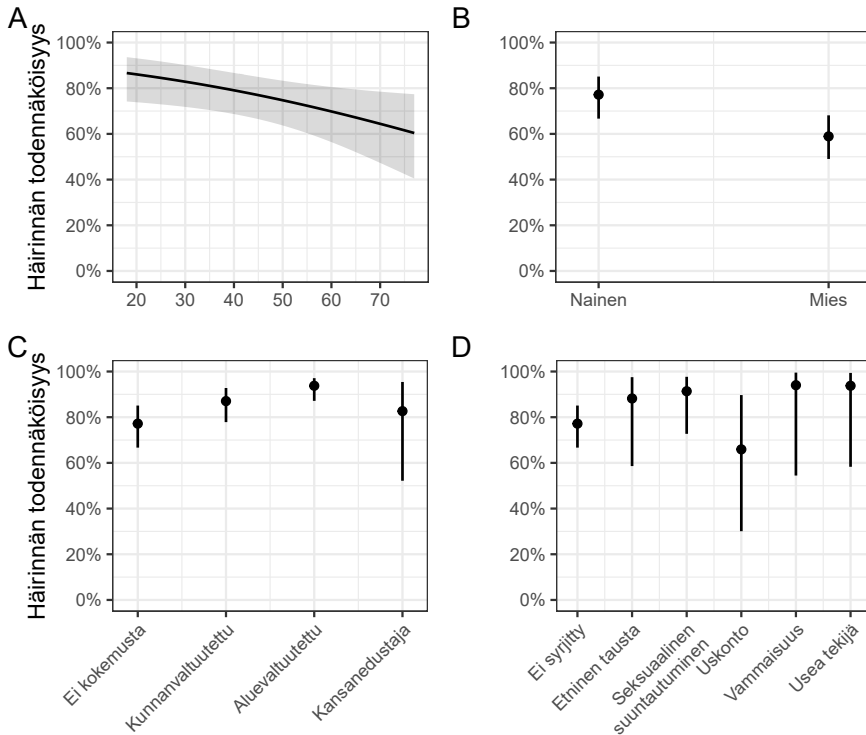
	Osuus	Alaraja	Yläraja
Kyllä, mutta ei juurikaan häirinnyt kampanjaani	45,6	40,1	51,2
Kyllä ja häiritsi selvästi kampanjaani	25,9	20,7	31,9

Vaalihäirinnän mittaluokkaa kuvastaa selvästi, että yhteensä noin 70 prosenttia ehdokkaista on kohdannut vaalihäirintää. Lähes puolet ehdokkaista on omakohdaisesti kokenut lievää häirintää, ja neljäsosalla se on selvästi vaikeuttanut omaa kampanjointia (taulukko 8.1). Keskimäärin ehdokkaat kokevat vaalihäirintää 2,11 (1,85–2,37) eri muodon kautta (kuvio 8.3). Häirintä näyttääkin pitkälti arkipäiväistyneen ilmiöksi, jota ehdokkaiden on pakko sietää. Vain harva ehdokas on kuitenkaan joutunut hyvin monikanavaisen häirinnän kohteeksi.

Kuvio 8.3. Ehdokkasiin kohdistuvien häirintämuotojen ehdokaskohtainen määrä.

Isosta-Britanniasta tehtyjen havaintojen (Collignon & Rüdiger, 2020, 2021) mukaisesti Suomessakin häirinnän voidaan olettaa kohdistuvan eniten nuoriin, naisiin ja entuudestaan tunnettuihin ehdokkasiin (ks. kuvio 8.4). Häirinnän kohteeksi joutumista tutkittiin logistisella regressioanalyysillä, jossa ei erikseen eroteltu häirinnän voimakkuutta tai muotoa. Kuten kuviosta 8.4 nähdään, korkeampi ikä laskee häirinnän kokemisen todennäköisyyttä (esim. 18-vuotiaan naisehdokkaan todennäköisyys kohdata häirintää on 87 prosenttia, kun taas 40-vuotiaan 76 prosenttia). Iän vaikutus on tilastollisesti merkitsevä. Sukupuolikin vaikuttaa kohdatun häirinnän todennäköisyyteen merkitsevästi. Tilastollisessa mallissa keskimääräisellä naisehdokkaalla oli 77 prosentin todennäköisyys kohdata häirintää, kun taas keskimääräisellä miehellä todennäköisyys oli 59 prosenttia.

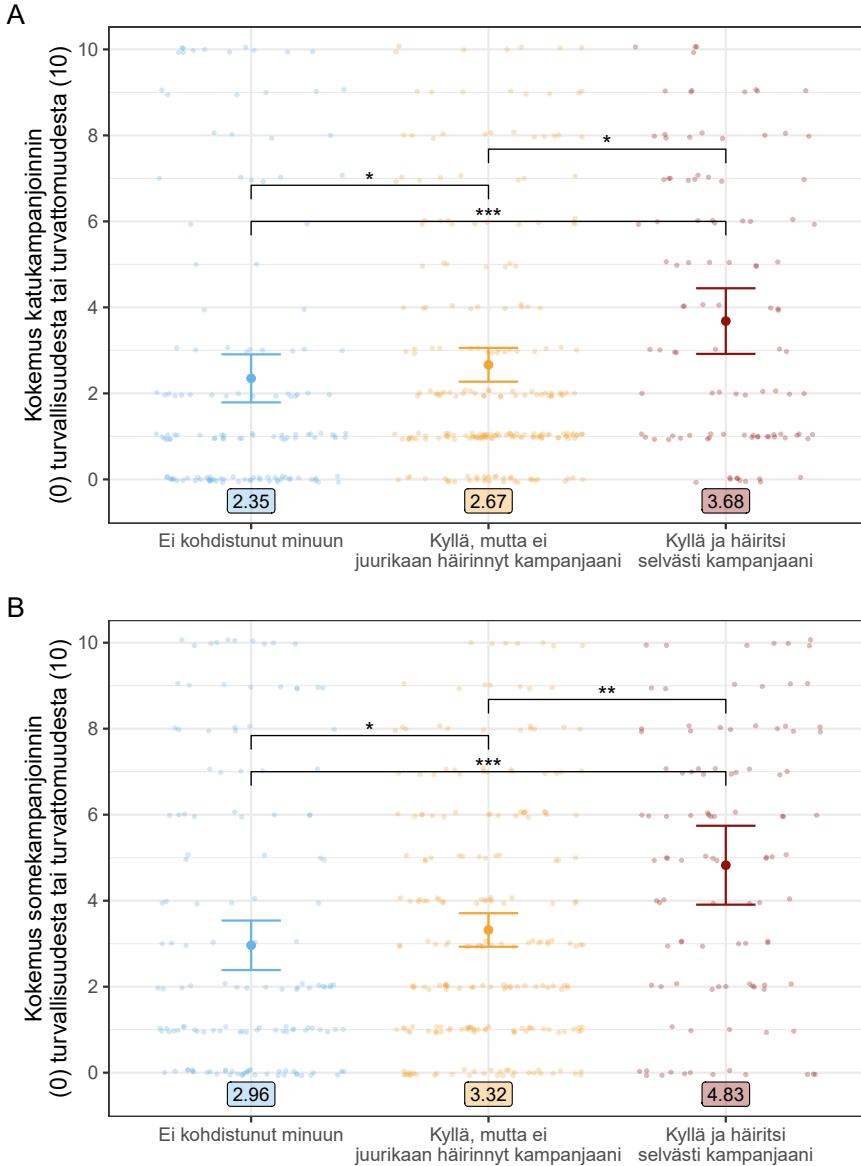
Kuvio 8.4. Häirinnän kohteeksi joutumisen todennäköisyys iän (A), sukupuolen (B), poliittisen kokemuksen (C) ja vähemmistöryhmään kuulumisen (D) perusteella.

Ennusteet laskettiin logistisen mallin perusteella, jossa ehdokas on 44-vuotias nainen ilman poliittista kokemusta eikä hän kuulu syrjittyyn vähemmistöryhmään (95 prosentin luottamusväli).

Poliittisella kokemuksella, joka myös kertoo ehdokkaan tunnettuudesta, on yhteys häirinnän kohtaamiseen. Ehdokkaat, joilla ei ole aiempaa poliittista kokemusta, kohtaavat harvemmin häirintää. Kunnan- ja aluevaltuutetut kokivat häirintää todennäköisemmin kuin muut ehdokkaat. Kansanedustajiin kohdistuvan häirinnän laajuudesta on aineiston perusteella vaikea muodostaa selvää kuvaa, sillä heidän pieni osuutensa lisää tulosten epävarmuutta, mikä näkyy kuviossa 8.4 muita suurempana luottamusvälinä. Laajat luottamusvälit vaikeuttavat myös tulkintaa vähemmistökokemusten ja vaalihäirinnän välisestä suhteesta. Tulosten mukaan syrjittyyn vähemmistöryhmään kuulumisen uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen taustan tai vammaisuuden perusteella eivät tilastollisesti merkitsevästi lisää todennäköisyyttä joutua häirinnän kohteeksi.

Häirintäkokemusten yleisyydestä huolimatta enemmistö ehdokkaista katsoo katukampanjoinnin edelleen varsin turvalliseksi, kun taas sosiaalisessa mediassa turvallisuudentunne on huomattavasti vähäisempää (ks. liitekuvio 8A1). Keskimäärin koettu katukampanjoinnin turvattomuuden tunne on 2,84 (2,53–3,15) asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”täysin turvallista” ja 10 ”täysin turvatonta”. Vastaavasti sosiaalisen median kampanjoinnissa koetun turvattomuuden tunteen keskiarvo on

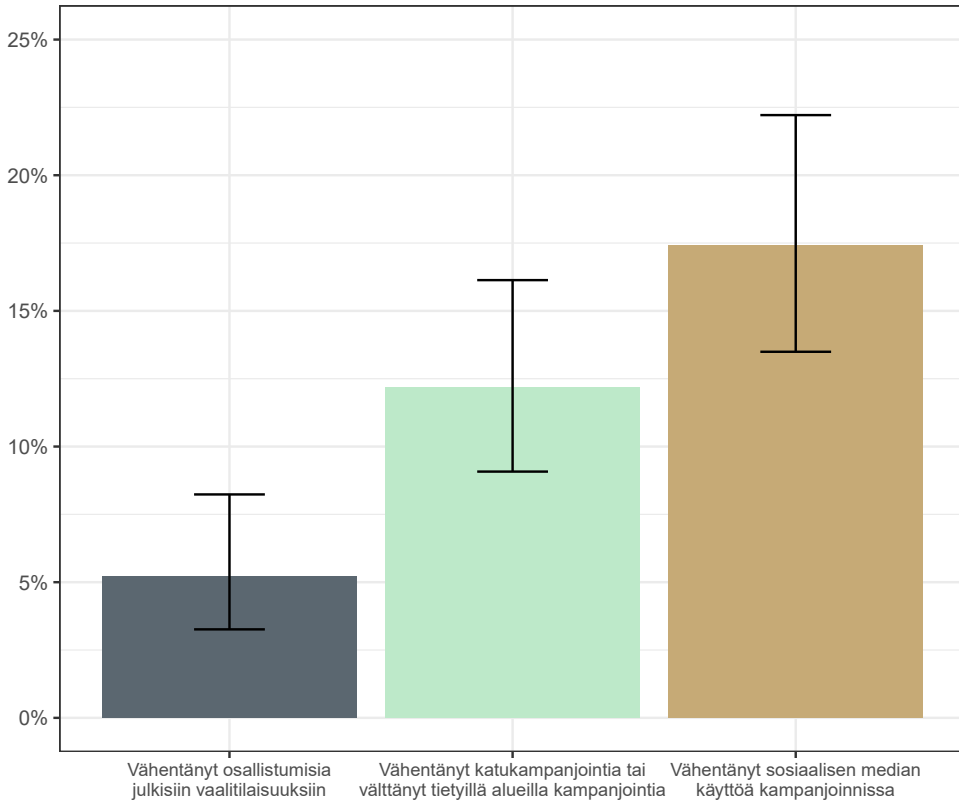
3,60 (3,25–3,96). Tuloksemme osoittavat, että vaalihäirintä vaikuttaa turvattomuuden tunteeseen. Ehdokkaat, jotka kohtasivat merkittävää häirintää, kokivat olonsa keskimäärin 1,33 yksikköä turvattommaksi katukampanjoinnissa ja 1,87 yksikköä sosiaalisen median kampanjoinnissa (ks. kuvio 8.5). Erot turvallisuudentunteesta lievää häirintää kohdanneiden ja siltä välttyneiden välillä ovat pienempiä, mutta nekin ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 8.5. Ehdokkaiden keskiarvot A) katukampanjoinnin ja B) sosiaalisen median kampanjoinnin turvallisuudesta kohdatun vaalihäirinnän vakavuuden mukaan jaoteltuna (95 prosentin luottamusvälit).

Kuviossa tähdet kuvaavat merkitsevyystasoa: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Häirintäkokemukset eivät vaikuta ainoastaan ehdokkaiden turvallisuudentunteeseen, vaan myös kampanjointiin. Kuvion 8.6 tuloksista nähdään, että vaalihäirintä on vahvasti yhteydessä halukkuuteen kampanjoida eri areenoilla. Ehdokkaiden oman ilmoituksen mukaan häirintä on laskenut ehdokkaiden motivaatiota kampanjointiin erityisesti sosiaalisessa mediassa (17,4 prosenttia ehdokkaista), mutta myös hieman yli joka kymmenes (12,2 prosenttia) on vähentänyt perinteistä katukampanjointia häirinnän seurauksena. Viisi prosenttia ehdokkaista on osallistunut häirinnän pelon takia aiempaa harvemmin julkisiin tilaisuuksiin.

Kuvio 8.6. Osuus ehdokkaista (%), jotka ovat häirinnän seurauksena 1) vähentäneet osallistumisia julkisiin vaalitilaisuuksiin, 2) vähentäneet katukampanjointia tai välttäneet tietyillä alueilla kampanjointia ja 3) vähentäneet sosiaalisen median käyttöä (95 prosentin luottamusväli).

Päätelmät

Poliittisia kampanjoita ovat ympäri maailmaa varjostaneet kokemukset vaalihäirinnästä. Häirintä on saanut laajan kirjon erilaisia ilmenemismuotoja, joiden takana ovat olleet moninaiset tahot yksittäisistä kansalaisista valtiollisiin toimijoihin. Häirinnän tavoitteena on yleensä yleisen epäluottamuksen kylväminen ja kansallisen yhtenäisyyden nakertaminen. Tästä näkökulmasta vaalihäirintä sisältyy hybridiuhkien kirjoon, joka muodostaa jatkuvasti kasvavan turvallisuusriskin. Lisäksi vaalihäirinnällä on pyritty heikentämään tiettyjen ehdokkaiden tai puolueiden mahdollisuuksia aktiiviseen kampanjointiin ja vaikuttamaan siten kielteisesti heidän menestykseensä vaaleissa.

Tässä luvussa tutkittiin 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden kokemuksia vaalihäirinnästä ehdokaskyselytutkimuksen perusteella. Tarkastelimme ensin ehdokkaiden suhtautumista vaalihäirintään. Valtaosa ehdokkaista ei katsonut loukkaavan puheen kuuluvan politiikkaan eivätkä he pitäneet vihapuheen rajoittamiseen tähtääviä toimia huonona asiana. Tämän jälkeen ehdokkailta kysyttiin vaalihäirintään liittyvistä havainnoista. Tältä osin keskeinen havainto oli, että noin 70 prosenttia ehdokkaista oli kohdannut häirintää. Yksittäiseen ehdokkaaseen kohdistui keskimäärin noin kaksi eri vaalihäirinnän muotoa, joista yleisimpiä olivat sosiaalisen median tilien häirintä, virheellisen informaation levittäminen ehdokkaista tai puolueista ja loukkaavat kasvokkaiset kommentit.

Tutkimme myös vaalihäirinnän kohdentumista. Collignonin ja Rüdigin (2020, 2021) mukaan naiset, nuoret ja tunnetut ehdokkaat kohtaavat todennäköisemmin häirintää. Tuloksemme 2023 eduskuntavaaleista noudattavat siltä osin aiemmin tehtyjä havaintoja. Emme kuitenkaan havainneet kansanedustajien tai syrjittyyn vähemmistöryhmään kuuluvien ehdokkaiden kohtaavan enemmän häirintää muihin ehdokkaisiin verrattuna. Näiltä osin tuloksia saattaa tosin selittää kyseisten ehdokkaiden pieni määrä aineistossa. Lopuksi selvitimme, miten kokemukset häirinnästä vaikuttavat ehdokkaiden turvattomuudentunteeseen vaalikampanjoinnin yhteydessä ja ehdokkaiden kampanjointivalmiuksiin. Vaalihäirintää kohdanneet ehdokkaat kokivat olonsa vähemmän turvalliseksi sosiaalisen median kampanjoinnissa ja katukampanjoinnissa. Tämän lisäksi yli kymmenes ehdokkaista kertoi vähentäneensä kampanjointia tietyillä alueilla tai sosiaalisessa mediassa häirinnän seurauksena.

Avoimen listavaalin järjestelmästä johtuen vaalikampanjat ovat Suomessa ehdokasvetoisia. Vaalit on yleensä käyty monia muita läntisiä liberaaleja demokratioita rauhallisemmissa tunnelmissa, sillä poliittisten vastustajien kritisointiin keskittyy negatiivista kampanjointia ei ole juurikaan esiintynyt (ks. Mattila et al., 2020; Helimäen ja von Schoultzin kirjoittama luku 6 tässä teoksessa). Vaalihäirinnän yleistymisen on osaltaan muuttanut ehdokkaiden kampanjointi-ilmapiiiriä. Nykyinen oletusarvo on, että ehdokas tulee kohtaamaan ainakin jossain määrin häirintää osana vaalikampanjointiaan. Häirintä ei kuitenkaan kohdistu tasa-arvoisesti, vaan todennäköisyys kohdata häirintää kasvaa etenkin, jos ehdokas on nuori ja nainen.

Häirinnällä on lyhyellä aikavälillä todettu olevan suoria negatiivisia vaikutuksia häirittyjen ehdokkaiden vaalimenestykseen (ks. Collignon & Rüdig, 2021). Tulostemme perusteella tämä juontuu ainakin osin häirinnän haitallisesta vaikutuksesta ehdokkaiden kampanjointihalukkuuteen. Pidemmällä tähtäimellä häirinnän seuraukset voivat olla erittäin haitallisia yhdenvertaisen edustuksellisen demokratian toimivuudelle, mikäli häirintäkokemukset tai pelkkä uhka häirinnän kohtaamisesta karkottavat etenkin nuoria tai erilaisten vähemmistöjen edustajia pois politiikasta. Poliittinen edustus voi tällöin vinoutua nykyistäkin enemmän olemassa olevia valtasuhteita suosivaksi. Vaalihäirinnän ehkäiseminen on siten ratkaisevan tärkeää ja vaatii niin lainsäädännöllisiä toimia, laajempaa poliittisen kulttuurin kokonaisarviota kuin puolueille ja ehdokkaille tarjottavaa tukea.

Lähteet

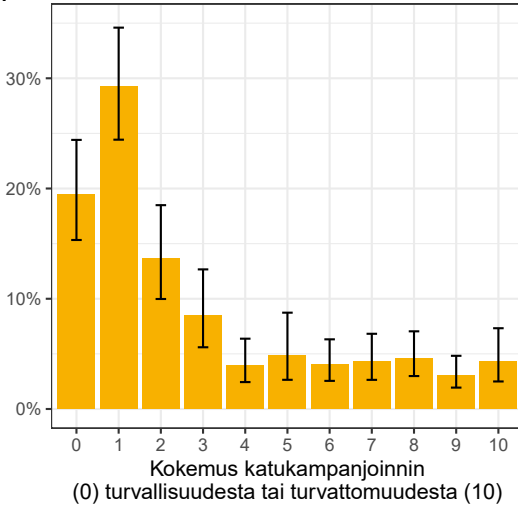
- Akhtar, S. & Morrison, C. M. (2019). The prevalence and impact of online trolling of UK members of parliament. *Computers in Human Behavior*, 99, 322–327. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.015>
- Birch, S., Daxecker, U. & Höglund, K. (2020). Electoral violence: An introduction. *Journal of Peace Research*, 57(1), 3–14. <https://doi.org/10.1177/0022343319889657>
- Bäck, M., Karv, T. & Kestilä-Kekkonen, E. (2024). Finland: A country of high political trust and weak political self-efficacy. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 30–42). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-4>
- Collignon, S. & Rüdig, W. (2020). Harassment and Intimidation of Parliamentary Candidates in the United Kingdom. *The Political Quarterly*, 91(2), 422–429. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12855>
- Collignon, S. & Rüdig, W. (2021). Increasing the cost of female representation? The gendered effects of harassment, abuse and intimidation towards Parliamentary candidates in the UK. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(4), 429–449. <https://doi.org/10.1080/017457289.2021.1968413>
- Fernquist, J., Kaati, L., Schroeder, R., Akrami, N. & Cohen, K. (2020). Twitter bots and the Swedish election. Teoksessa M. A. Tayebi, U. Glässer & D. B. Skillicorn (toim.), *Open source intelligence and cyber crime. Social Media Analytics* (s. 141–163). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41251-7>
- Foa, R. S. & Mounk, Y. (2016). The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*, 27(3), 5–17. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0049>
- Freedman Ellis, G. & Schneider, B. (2023). *srvyr: 'dplyr'-like syntax for summary statistics of survey data*. R package version 1.2.0. <https://CRAN.R-project.org/package=srvyr>
- Garnett, H. A., James, T. S., MacGregor, M. & Caal-Lam, S. (2023). *Electoral Integrity Global Report*. The Electoral Integrity Project. <https://www.electoralintegrityproject.com/global-report-2023>
- Giannopoulos, G., Smith, H. & Theodoridou, M. (2021). *The landscape of hybrid threats: A conceptual model: public version*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/44985>
- Gorrell, G., Greenwood, M. A., Roberts, I., Maynard, D. & Bontcheva, K. (2018). Twits, twats and twaddle: Trends in online abuse towards UK politicians. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 12(1). <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/15070/14920>
- Gorrell, G., Bakir, M. E., Roberts, I., Greenwood, M. A. & Bontcheva, K. (2020). Which politicians receive abuse? Four factors illuminated in the UK general election 2019. *EPJ Data Science*, 9(1), 18. <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-020-00236-9>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a Successful Candidate in the Finnish Open-list Proportional Electoral System? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg

- (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–205). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Isotalo, V. & Wass, H. (2024). In safe elections, democracy wins: Perceptions of electoral harassment among candidates and voters. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 43–57). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-5>
- Karvonen, L. (2014). *Parties, governments and voters in Finland: Politics under fundamental societal transformation*. ECPR Press.
- Laaksonen, S.-M. (2017). *Hybrid narratives: Organizational reputation in the hybrid media system*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2612-2>
- Lüdtke, D. (2018). ggeffects: Tidy data frames of marginal effects from regression models. *Journal of Open Source Software*, 3(26), 772. <https://doi.org/10.21105/joss.00772>
- Lumley, T. (2004). Analysis of complex survey samples. *Journal of Statistical Software*, 9(8), 1–19, <https://doi.org/10.18637/jss.v009.i08>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Mohan, V. & Wall, A. (2019). Foreign electoral interference: past, present, and future. *Georgetown Journal of International Affairs*, 20, 110–119. <https://doi.org/10.1353/gia.2019.0019>
- Norris, P. (2019). Do perceptions of electoral malpractice undermine democratic satisfaction? The US in comparative perspective. *International Political Science Review*, 40(1), 5–22. <https://doi.org/10.1177/0192512118806783>
- Rapeli, L. & Strandberg, K. (2024). What kind of democracy do the people want? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 19–29). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-3>
- Rugge, F. (2018). “Mind hacking”: Information warfare in the cyber age. ISPI analysis 319. https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/analisi319_rugge_11.01.2018_1.pdf
- Southern, R. & Harmer, E. (2021). Twitter, Incivility and “Everyday” Gendered Othering: An Analysis of Tweets Sent to UK Members of Parliament. *Social Science Computer Review*, 39(2), 259–275. <https://doi.org/10.1177/0894439319865519>
- STT-Yle. (2019). Halla-ahon ja Ohisalon eduskuntakeskustelusta levisi väärännetty video. Yle. <https://yle.fi/a/3-11083702>
- Vilmer, J.-B. (2019). The “Macron Leaks” operation: a post-mortem. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-macron-leaks-operation-a-post-mortem/>
- von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (2024). Eduskuntavaalitutkimus 2023. Dataversio 1.0 (2024-06-12). Yhteiskuntatieteellinen tietokirjo. <https://doi.org/10.60686/t-fsd3875>

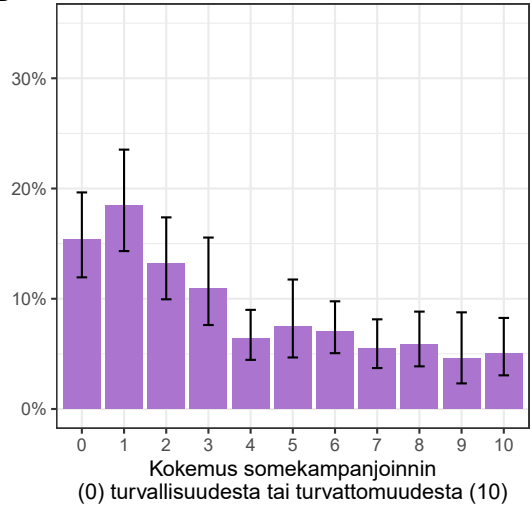
- Wagner, A. (2022). Tolerating the trolls? Gendered perceptions of online harassment of politicians in Canada. *Feminist Media Studies*, 22(1), 32–47. <https://doi.org/10.1080/14680777.2020.1749691>
- Wass, H., Limnell, J. & Nemčok, M. (2020a). Vakoilija vaalitelalla: äänestäjien kokemukset vaalihäirinnästä. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 364–380). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Wass, H., Isotalo, V. & Limnell, J. (2020b). Kapuloita vaalivankkureiden rattaissa: ehdokkaiden ja äänestäjien havainnot vaalihäirinnästä. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä. Eduskuntavaalit 2019* (s. 87–102). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Wass, H., Kärriylä, I., Luostari, R. & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 44–65). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Wickham, H. (2016). *ggplot2: Elegant graphics for data analysis*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-24277-4>

Liitteet

A

B

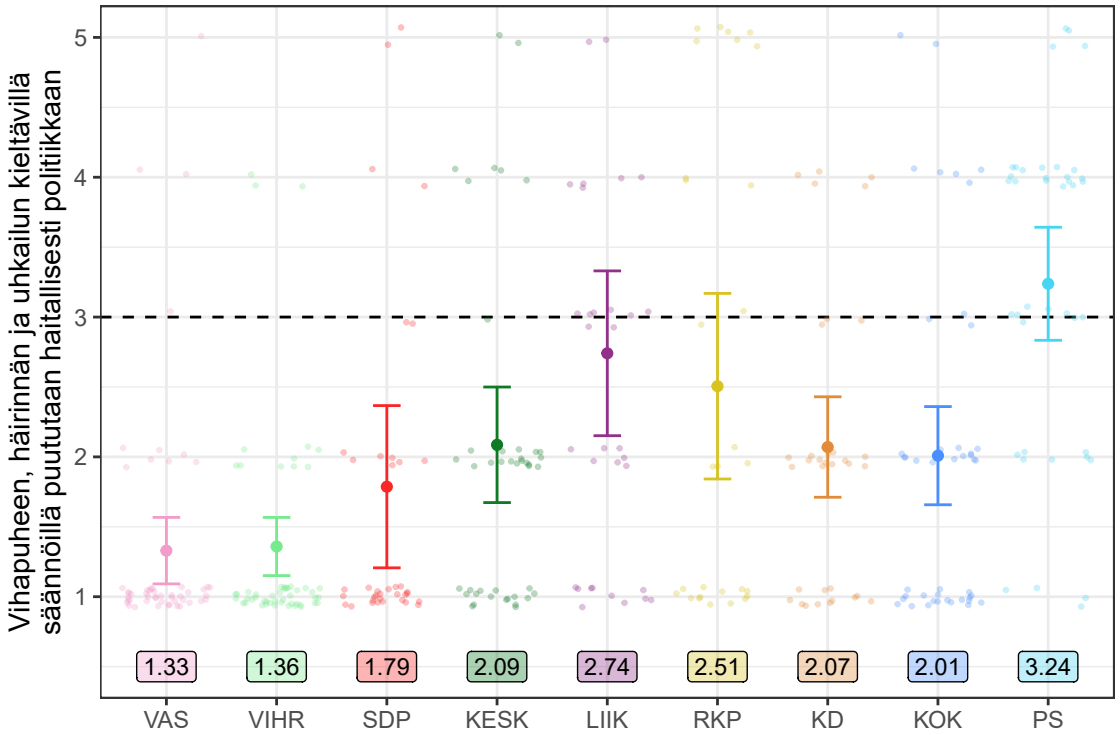

Liitekuvio 8A1. Ehdokkaiden kokema turvattomuuden tunne (A) katukampanjoinnissa ja (B) sosiaalisen median kampanjoinnissa.

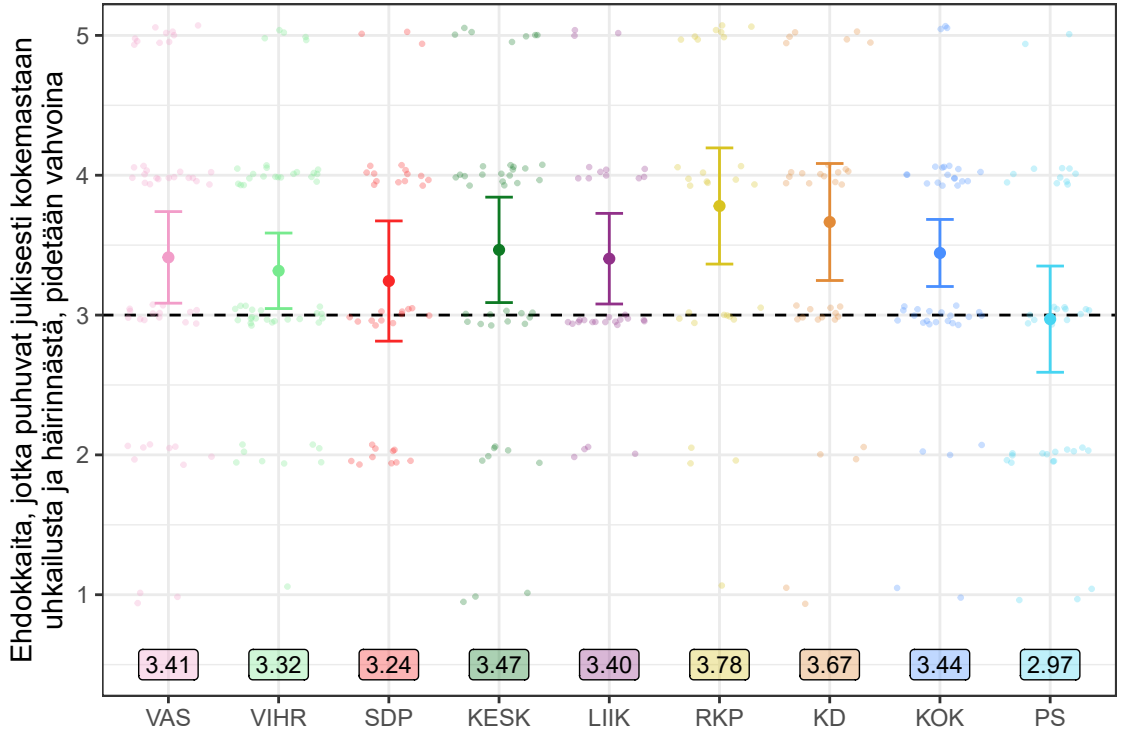
Liitekuvio 8A2. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Loukkaava jahkaava puhe on osa politiikkaa eikä asialle voi tehdä mitään”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.

Liitekuvio 8A3. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Vihapuheen, häirinnän ja uhkailun kieltävillä säännöillä puututaan haitallisesti politiikkaan”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.

Liitekuvio 8A4. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Ehdokkaita, jotka puhuvat julkisesti kokemastaan uhkailusta ja häirinnästä, pidetään vahvoina”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.